

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

+3
FRA VALLEKILDE
FOLKEHØJSKOLE

99

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

1992

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

99

Udgivet af Selskabet

1992

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

Kan Danmark regeres?

Hvis man spørger om Danmark kan regeres, er det nærliggende straks at svare - nej! Hvorfor skulle man ellers spørge?

»Regeret bliver der alligevel!« sagde Viggo Kampmann ganske vist, men det var dengang da der blev regeret. Han sagde det ikke engang i trods. Det var en selvfølge, naturligvis kunne der regeres, og det blev der. Det var dengang.

Men hvis man vender spørgsmålet om, lyder det: hvis Danmark kan regeres, hvordan kan det så overhovedet lade sig gøre?

Spørger man på den måde, bliver det klart, at de fleste udredninger og debatter om landets regerings- eller styringsproblemer for så vidt er ganske misvisende, som de tager deres udgangspunkt et helt forkert sted. Det er ikke så mærkeligt. Den slags udredninger og debatter fremstilles og føres af professionelle - akademikere eller journalister - og disse udmærkede mennesker beskæftiger sig med det, de kender til: deres fag og disses problemstillinger og synsmåder. Ikke et ondt ord om det! Er man jurist, ser man på juraen, forfatningen og lovene. Er man økonom helliger man sig valutabalancen, til nød beskæftigelsen. Er man politolog dyrker man lidt af hvert - men er man cand. mag. ved man det hele i forvejen og journalisterne hopper let hen over det hele. Ingen nævnt - ingen glemt! Men det, der glemmes, er sært nok befolkningen. Det, der glemmes, er at hvis landet i det hele taget kan regeres og i særdeleshed under de nuværende omstændigheder, skyldes det det enkle faktum, at befolkningen er uhyre lovlydig - eller må være det. Vi ved jo ikke om den er det!

Dette er højst ejendommeligt men et grundlæggende faktum i enhver diskussion om regering eller styring. Intet sy-

stem kan nemlig fungere - det vil sige: føre sine mål ud i livet - hvis ikke andre systemer fungerer. Der kan ikke regeres, hvis ikke befolkningen er lovlydig. Dette er elementært, det er sikkert derfor det glemmes. Men det er den afgørende forudsætning som hele den øvrige diskussion hviler på. Hvis vi blot havde 10% flere lovovertrædelser, ville samfundet og staten formentlig bryde sammen, og regering blive plat umulig. Nu er befolkningen altså uhyre lovlydig, og i forhold til mulighederne har vi forbløffende få lovovertrædelser - og derfor kan der i det hele taget regeres.

Nu ved vi ikke om der er mange flere lovovertrædelser end statistikken fortæller os, men de bare ikke opdages. Nogle flere skal der nok være, tænker vi, når vi tænker på vores naboer - og jurister har altid haft en tilbøjelighed til at tro det værste om deres medmennesker. Vi ved at kriminaliteten steg voldsomt i den politiløse tid under den tyske besættelse, men det beviser ikke ret meget, eftersom tiderne dengang i forvejen var fuldstændig af lave. Vi ved omvendt fra historien, at befolkningens retsbevidsthed kan være meget lavere end myndighedernes, mens omvendt enkeltpersoners kan være ikke så lidt højere. Både Jesus og Sokrates blev ombragt af juraens spidsfindigheder skønt de repræsenterede en højere ret. Det hører til sjældenhederne at masserne råber på sandhed og ret, og for så vidt må man sige, at demokratiet og en lang ubrudt demokratisk udvikling blandt mange andre vigtige menneskelige kvaliteter har den: at betrygge den enkelte så vidt i fællesskabet at grundlaget for masseaktioner som dem, vi kender fra fortiden, forsvinder. Demokratiet virker fredeliggørende ved at virke nedbrydende på begrebet masse - selv på de såkaldte ungdomsoprørere i slutningen af 1960'erne, der havde svært ved at blive ved at se lige så oprørte ud som deres brødre og søstre i Frankrig og Tyskland, der havde mere grund til at være det.

Det grundlæggende fænomen i enhver diskussion om regering eller styring i et demokrati som det danske er altså,

at vi so oder so nødsages til at antage, at vi står med en uhyre lovlydig befolkning, og at denne lovlydighed har at gøre med at demokratiet har så lang en tradition her i landet og dermed har skabt en afspænding i befolkningen og i forholdet mellem myndigheder og befolkning, der til tider ligefrem kan nærme sig et tillidsforhold. Det må sandt at sige være svært at være finansminister i Danmark og skulle bevise det modsatte, når der foreligger undersøgelser der viser at folk endog er godt tilfredse med skattevæsenet - omend naturligvis ikke er tilfredse med at skulle betale til det!

Det kunne altså se ud som om det er den nuværende regering, der har det problem, at den nuværende befolkning er mere tilfreds med myndighederne end regeringen - ja måske ligefrem mere tilfreds med myndighederne end med regeringen. I hvert fald gavner det jo ikke regeringen at skære ned på myndighederne for at tilfredsstille befolkningen, men det gør den alligevel - et meget godt eksempel på regeringsproblemer i Danmark - og på hvor svært det kan være at tage dem helt alvorligt.

Nu kan det lyde, som om jeg mener, at den danske befolkning kender lovene, ved hvad der står i dem, anser det for fornuftigt og derfor følger dem, men det er næppe tilfældet i særlig stor udstrækning. Når jeg tænker på mig selv, må jeg sige, at mit ukendskab til lovgivningen er meget stort, og jeg er dog jurist og embedsmand. Sagen er at jeg for det meste først tænker på loven, når jeg får brug for det - i mit arbejde eller fordi der opstår et juridisk problem. Men da jeg for det meste opfører mig jævnt anstændigt, rimeligt og fornuftigt opstår der ikke så mange juridiske problemer, når jeg ser bort fra mit arbejde, hvor de opstår hele tiden. Jeg vil tro at de fleste af mine medmennesker har det på samme måde. De opfører sig jævnt anstændigt, jævnt fornuftigt og rimeligt og derfor mærker de ikke loven, hvilket samtidig antyder at loven og myndighederne gennemgående er jævnt anstændige, fornuftige og rimelige

her i landet. Der er kun brug for dem når disses moralske jævnmaal overskrides, hvilket må siges at være en smuk virkeliggørelse af de berømte ord i Jyske lov, i fortalen: »Men ville hver mand nøjes med sit eget og lade andre nyde jævned, da behøvede man ikke nogen lov«.

Når jeg kalder befolkningen »lovlydig« mener jeg altså at den ikke overtræder lovene mere end andre gør, formentlig fordi den er ligesom mig, men egentlig mener jeg at den danske befolkning i udpræget grad falder ind under kategorien »middelstand« - altså tilhører et udtalt statsbærende lag der i andre, mindre heldige, lande glimrer ved sit så godt som totale fravær. Den tyske »Treuhandanstalt« forsøger ligefrem i det tidligere Østtyskland gennem sine projekter at støtte udviklingen af dette lag, middelstanden, den taler direkte om »Treuhand-Initiative Mittelstand« - ud fra den bitre erkendelse at det er denne stands fravær, der er forklaringen på manglende produktiv økonomisk virksomhed og borgerlig-demokratisk konsensus, hvorved jeg med ordet »borgerlig« ikke sigter til de såkaldte »borgerlige partier« i Danmark - i hvert fald ikke uden at indbefatte socialdemokratiet under betegnelsen.

Denne middelstand hører vi besunget i litteraturen så tidligt som i 1701, nemlig i den første egentlige moderne roman, Daniel Defoes »Robinson Crusoe«. Deri udtaler Robinsons gamle far i sønnens referat de kloge ord at »Ved lang erfaring havde han fundet, at denne stand, som han vil kalde den højeste blandt de lavere klasser, var den bedste for menneskene. Han var i denne stand ikke udsat for arbejderklassens nød, savn, modgang, anstrengelse og elendighed, og heller for at forfalde til de højeste klassers hovmod, pragtsyge, misundelse og ærgerrighed... Middelklassen, vedblev han, er mest modtagelig for alle slags dyder og har adgang til alle slags glæder; dens velsignelser er fred og tilfredshed, helbred og hvile, mådehold, tilbageholdenhed, behagelig omgang og sunde adspredelser...«.

Så vidt Robinsons far. Sønnen lyttede som bekendt ikke

til faderens kloge råd - det gør sønner sjældent i litteraturen. Han ville have dramatik og spænding i sit liv og fik det, omend de mange år på øen med eller uden Fredag må have været ikke så lidt mere kedelige end Defoes skildring af dem. Vi derimod kan hæfte os ved, at det netop er en borgerlig englænder, der rækker dette budskab ned til os gennem tiden. Det var i England - og til dels de nederlandske byer - i det 17. århundrede, at demokratiet for alvor gennemførtes som bærende statsskik. Det var her, et vågent borgerskab i pagt med dele af adelen tiltvang sig afgørende indflydelse på den udøvende magts, kronens, dispositioner i form af parlamentskontrol med bevillingerne, knæsættelse af grundlæggende menneskerettigheder og rule of law, magtens tøjling gennem retten. Lige siden har forbindelsen mellem middelstand og demokratisk statsform været åbenbar - i en sådan grad at det ikke er for meget sagt, at det netop er fraværet af denne »den højeste blandt lavere klasser« der udgør Østeuropas store tragedie: især fordi den ikke udvikler sig på en studs, selv ikke ved »Treuhand« mellemkomst. Middelstanden er selv frugt af en lang historisk udvikling, den fremmes i lige så høj grad af demokratiet som den selv fremmer det, og hvad der for dens pionerer i Vesteuropa i det 17. og 18. århundrede kunne stå som det eftertragtede, gyldne mål - selvbestemmelse og ret til selvudfoldelse - kan i Østeuropa i dag meget vel opleves som et tilbageskridt af en umyndiggjort befolkning, når den gamle formynderiske men dog nødtørftige forsørgelse bryder sammen, kapitalismens velsignelser lader vente på sig, og udstødelse til »arbejderklassens nød, savn, modgang, anstrengelse og elendighed« truer.

Ret beset er middelstanden mindre en bestemt social klasse end en historisk opstået særegen blanding af en vis økonomisk foretagsomhed og deraf følgende tryghed og en åndeligt præget indstilling, der karakteriseres ved lige dele selvrespekt eller selvagtelse og følelse af selvfølgeligt tilhør til fællesskabet. I Danmark ville vi for eksempel ikke

slippe godt fra at sondre en arbejderklasse ud fra middelstanden og forbeholde den for, hvad der med en nok så overfladisk sprogbrug kaldes »borgerskabet«. Ikke blot findes der her næppe noget egentligt »borgerskab« mere, i hvert fald ikke i form af en bestemt social klasse, men både i henseende til økonomisk foretagsomhed, tryghed, selvagtelse og tilhør til fællesskabet er arbejderklassen forlængst blevet en del af middelstanden. Selv Gert Petersen kunne ikke stable sit »arbejderflertal« på benene uden at inkludere så mange velbeslåede lønmodtagere at begrebet blev meningsløst. Man kan hævde at arbejderklassen blev middelstand allerede under 1. verdenskrig da Thorvald Stauning gik ind i en borgerlig regering og pådrog sig sine udenlandske socialistiske kollegers umådelige vrede. Men »klasseforræderen« Stauning gavnede sikkert sin klasse mere end de, der forguede den, for ikke at sige dæmoniserede den. De drev på med den sociale splittelse, der i deres drøm skulle fremme revolutionen og proletariats sejr - men hvis hovedvirkning blev elimineringen af middelstanden eller spirerne til den og etableringen af en statsøkonomi, der ikke blot var mere diktatorisk end nogen enevældig monarks manufaktur men endnu mindre produktiv, når man ser bort fra krigsindustrien. Herfra stammer den fortvivlende tro på at mere statsøkonomi betyder mere socialisering af menneskene - og at arbejderklassen er udset til at spille en særlig førende rolle i verdenshistorien, mens middelstanden er selve den skinbarlige kapitalismes, korrupsions og det hykleriske borgerlige demokratis arnested.

Alt dette er nu historie - men dog ikke mere end at der stadig er deltagere i den såkaldte »kulturdebat« der taler med foragt om det, de kalder »konsensus-samfundet«, der minder ikke så lidt om det middelstandsbegreb jeg har omtalt. Nuvel, hvad mig angår så mener jeg, at der til en vis redelighed og vederhæftighed i åndelige anliggende hører, at man ikke siger et og gør noget andet, ikke siger et og selv er noget helt andet, med mindre man da ligefrem

skulle være et Søren Kierkegaardsk pseudonym der er ude på at bedrage læseren ind i sandheden. Det er ubestrideligt at selv denne »kulturdebat« er en sen - og ofte tynd - efterkommer af middelstandens i bund og grund revolutionerende åbning af et frit åndeligt miljø i det 17. og 18. århundrede. Det er rigtigt at der før da fandtes et adeligt mæcenat, og at megen udødelig kunst og litteratur skylder det - og kirken - sin eksistens, ingen tvivl om det. Men tale- og tankefrihed, åndsfrihed i egentlig forstand og udbredt til flere og flere er og bliver middelstandens historiske fortjeneste i pagt med frihedstankens grundlæggelse som alfa og omega i det politiske liv. Oplysningstiden er dens tid, og det er ikke ekstremterne i social forstand der har fået åndsliv og frihed til at blomstre, det er det konsensusøgende, i bund og grund fredelige mellemlag, middelstanden, det er her en ægte liberalitet og tolerance har udfoldet sig, og skulle vi et øjeblik når vi lytter til den gamle Crusoe finde at disse middelstandens velsignelser »fred og tilfredshed, helbred og hvile, mådehold, tilbageholdenhed, behagelig omgang og sunde adspredelser...« - at de måske tager sig lidt magre ud, ja sandt at sige savner lidenskab, så gør vi klogt i at tænke os om og se os godt om i verden og spørge os selv, om ikke lidenskab og dramatik er mest menneskevenlig og menneskeligt fremmende i sublimeret form, som æstetik, symbol, billede - altså altsammen noget der trives bedst med middelstanden og bæres af den, akkurat ligesom en fornuftig stat. Det kunne ellers hænde at vi endte på en øde ø, blot uden Fredag og mulighed for at komme derfra igen.

Når vi straks indleder en debat om regerings- eller styringsproblemer med at analysere det overordnede regeringssystem og dets funktion eller mangel på samme, begår vi altså en alvorlig fejltagelse. Den svarer til at vi ville betragte et menneske som identisk med dets bevidsthed og dets liv som summen af dets bevidste beslutninger. Vi ved alle - og derfor er det ejendommeligt at Tor Nørretranders har kunnet vække sådan opsigt ved at gøre opmærksom på

det - at vor bevidsthed ikke ville være mulig uden ubevidsthedens sideløbende forarbejde. Sprog ville ikke være muligt uden cellernes genetiske kode, der er deres sprog - og vore bevidste beslutninger fremkommer ikke suverænt af sig selv, de er betinget af at vi befinder os i karakteriske situationer der muliggør dem. Således betinges et systems funktion af andres funktion og betinger den selv, og lige så lidt som vi kan måle et samfunds sociale kvalitet på mængden af bistandsmodtagere og det, de modtager, eller dets grad af oplysthed på mængden af skoleelever, lige så lidt kan vi vurdere dets regerings- eller styringsproblemer ved at studere Grundloven og sammenholde dens ord med det politiske liv og det, der sker dér og ikke sker dér.

Min påstand er altså, at når der overhovedet kan regeres, skyldes det befolkningens lovlydighed og dernæst, at det regerende system åbenbart på en hensigtsmæssig måde svarer til denne lovlydighed, om ikke ligefrem sådan som hovedet svarer til benene hos et menneske så dog sådan at benene ikke uafsladeligt vil noget andet end hovedet.

Jamen, hvis det er tilfældet, er alt jo i den skønneste orden og Danmark kan altså regeres - og så er den potte ude!

Ja - og nej. Vi kommer her til noget som er vanskeligt at behandle, ja måske at gøre forståeligt, men jeg vil dog gøre et forsøg, om ikke andet så fordi der ikke er så meget ved at tale om noget alle ved i forvejen eller kan sige sig selv - nok så spændende er det at prøve at forstå det uforståelige, og vi hørte jo før at spænding bør vi i nok så høj grad søge i symbolsk form, for eksempel i ordet. Sagen er at vi ikke kan diskutere et regerings- eller styringssystemes funktionsduelighed uden at vurdere det i forhold til de problemer det skal løse. Systemet er jo ikke lavet for sin egen skyld, selv om man undertiden kunne tro det, men for at løse visse problemer i samfundet, som bør løses af netop dette system. Benene skal jo ikke løse hovedets problem, men hvis vi siger at der er noget i vejen med vores ben, hvad mener vi så med det?

Vi mener i hvert fald ikke at vore ben hidtil ikke har kunnet bære os. Vi må mene at de i fremtiden ikke vil kunne bære os. Vi må mene, at der er tegn på, at disse ben, som hidtil har kunnet bære os, måske vil svingte os og nægte at lystre os. Med regeringssystemet forholder det sig på samme måde. Vi har ingen mulighed for at slå op nogen steder for at se, hvad det er for problemer dette system skal løse. I Grundloven står der så godt som ingenting, i andre love står der noget, mere eller mindre klart - men intet af dette er udtømmende, hvilket vil sige at tidens gang uafslædt fører til, at den til enhver tid værende fremtid avler nye opgaver for systemet. Når vi taler om dets funktionsduelighed taler vi altså om dets evne til at løse fremtidens problemer, hvilket i sig selv kaster et vist uvishedens skær over analysen, eftersom fremtiden er og bliver uvis. Men da fremtiden altid bliver til som aktuel tid i nutiden, må vi altså, hvis vi skal vurdere og udtale os om funktionsdueligheden i nutiden, kunne pege på forhold eller fænomener som kan sige os noget om dette på grundlag af vor forestilling om fremtiden. Enhver kan se at det er vanskeligere end med vore ben, men sådan er mennesker! Af samme grund ville de ikke høre på Cassandra, der naturligvis lige så lidt som vi vidste hvad der ville ske men anede det - og anelser tilhører i lige så høj grad den fremtid, de retter sig mod og taler om, og derfor hører mennesker som regel ikke på dem før det er for sent, hvorefter de fortryder og siger: "Havde jeg dog bare vidst det!" Men vi kan netop ikke vide det, kun ane og sandsynliggøre, med større eller mindre sandsynlighed ganske vist, men ikke mere. I den forstand kan vi altid vælge. Og i den forstand er vi stadig ikke til at råbe op før det (måske) er for sent.

Ulrich Horst Petersen

[Denne artikel er indledningen til et foredrag, Ulrich Horst Petersen holdt ved efterårsmødet på Vallekilde. Foredraget indgår i en bog som forfatteren udsender på forlaget Spektrum i begyndelsen af 1993 med titlen »Før fremtiden« (arbejdstitel), »Fem folkelige foredrag«.]

90'ernes udfordringer

Dansk Folkeoplysning har gennem de senere år været genstand for stor opmærksomhed.

Hele det område, der udsprang af Grundtvig's og Kold's tanker om oplivning og oplysning - og som traditionelt benævnes som Folkeoplysnings-området, bliver i disse år taget op til revision og får ny lovgivning. I skrivende stund er de nye lovforslag for bl.a. Højskoler og Efterskoler netop blevet fremlagt i folketinget.

Der har også i de senere år været en usædvanlig stor interesse fra udlandet for dansk folkeoplysning. Og efter Berlin-murens fald, ikke mindst fra Central- og Øst-europa. Politikerbevågenheden har i denne sammenhæng været stor, og folkeoplysningen er gang på gang blevet trukket frem i forbindelse med de nye demokratiseringsbestræbelser.

Det er i en sådan situation, der er god grund til at se på, hvordan situationen egentlig er, og hvor udfordringerne ligger i dag.

Ja måske er der slet ikke nogen? Måske har folkeoplysningen udført sin mission - og så skal den da ikke fortsætte hverken som en række Grundtvig-Koldske mindestuer eller som idéforladte kursusfabrikker og oplevelses-supermarkeder.

Jeg vil tillade mig at tage udgangspunkt i min tid/Min historie:

Jeg er født lige efter 2. Verdenskrig i 1948, da verden var ny - og da man vidste, hvad der var godt og hvad der var skidt: Det var med billede af general Montgomery på væggen. Alt mod vest - England og Amerika var godt. Tyskland mod syd - noget skidt.

At der så hurtigt opstod et problem mod øst. - Det kommer vi til senere.

Jeg voksede op i en lille landsby i Salling (- af den type, der ligger omkring en korsvej) - i en købmandsbutik med en rigtig disk med en vægt på, bulede bolche-dåser ovre ved siden, en snurrende kaffemølle, og ost og spegepølser ude i bagbutikken sammen med håndpumpen til petroleum, som vi knægte ofte blev sat til at bruge.

Det var her jeg oplevede mit livs største under: Den dag jeg kunne se over disken - og se verden udenfor.

Det var dengang min verden. Det var naturligt. På en måde en selvfølge og samtidig fantastisk, for det var mit. Noget jeg kendte - noget jeg var en del af.

Senere er jeg så kommet til at tænke på, at det også var to forskellige verdener. At mine forældre, der begge er født i begyndelsen af dette århundrede, på hver sin vis repræsenterede både den gamle og den nye verden.

Den Gamle Verden, hvor det er troen og Vorherre, der er i centrum og ikke det enkelte menneske. Hvor man ved hvad der er ret og forkert, og hvor tingene nu engang er som tingene skal være.

- og så den Ny Verden, hvor mennesket er overordnet. Med dets nytte-moral, det materielle i højsædet, troen på rationalismen, fornuften og ikke mindst teknikken.

Alt det, som har skabt Vestens velstand og har frigjort mennesket i tid og rum.

En proces, hvor det har været frihed og frigørelse, der var i centrum. Frihed fra sult og nød, frihed fra undertrykkelse, frigørelse fra naturen og frigørelse fra overtroen.

Men frihed er ikke noget i sig selv. Er friheden ikke 'til noget', men alene 'frihed fra noget', så er det værdiforvirringen opstår, og - sagt med titlen på en af Milan Kunderas bøger: Så bli'r det til 'Tilværelsens ulidelige lethed'. Og så er det vi får den megen tale om etik og moral, som vi netop har i øjeblikket.

Når vi betragter forløbet fra den gamle verden til den nye, så oplever vi det let som en næsten naturgiven udvikling frem mod civilisationen. Lige som hos et barn, der

først skal sutte, så kravle, så gå, så snakke og så hjemmefra.

Tilsvarende vores oplevelse af 'udviklingslandene'. Navnet skyldes, at de endnu ikke har nået civilisationen. Gængse udviklingsteorier er i masser af år gået ud på, at udviklingslandene skulle gennem de samme trin som vi har været igennem, og det vi ku' gøre var, at få det til at gå lidt mere gelinde.

Vi taler om 'udviklingen' i bestemt form. Men samtidig ved vi også godt, at den Nye og den Gamle Verden lige så meget er udtryk for to forskellige indgange til tilværelsen, - på mange måder diametralt modsatte livssyn og menneskesyn. To poler som udviklingen har svinget imellem siden middelalderen, og som også i dag gør sig gældende.

Når nogen spurgte min bedstemor om hun kom på søndag, sagde hun altid, 'Om Gud vil'. Spørgsmålet om tilværelsen som prædetermineret - forudbestemt - eller resultat af en menneskelig fri vilje, er et eksempel herpå:

I sin nye bog 'Den frie vilje' viser Villy Sørensen hvordan holdningen hertil - om mennesket er suverænt eller automatisk - har svinget fra tid til anden. Og hvordan fronterne på dette område også i dag står meget skarpt over for hinanden: Humanisterne og eksistentialisterne, der tror på den menneskelige egen-værdi og det frie valg - overfor adfærds-teknokraterne, der alene vil betragte mennesket som et reaktivt væsen. Og for den sags skyld også mellem gestaltterapeuterne overfor reinkarnatisterne.

Det er også sjovt at se her, hvordan Tor Nørretranders - efter at vi i et par årtier har skullet 'bemærke' verden og være os den bevidst, ja hvordan bevidstgørelse ligefrem var det eneste saliggørende - nu går i vælten for at vi skal 'mærke' verden og ønsker et opgør med 'bevidsthedens kultur og civilisation', og at en fri vilje i så fald ikke er noget mit bevidste JEG har, men må tilhøre det førbevidste MIG.

For Villy Sørensen er der ingen tvivl. Mennesket har et dobbeltbehov: Har behov både for at bestemme selv og for at være forudbestemt. For at vælge frit, og for at være fri for valg. Det er blot tidens almene tendens til matematisk entydighed, der også her gør dualismen vanskelig at acceptere.

Og som en kommentar til Tor Nørretranders siger han: 'Det er vel også tvivlsomt om det just er 'bevidstheden' der er skyld i vor civilisations forsyndelser, og ikke snarere den 'bevidstløshed' hvormed den har ladet dem ske'.

Den samme dobbelthed gør sig gældende på mange områder:

Vores forhold til naturen.

Fornuft i forhold til følelser.

Viden i forhold til tro, osv.

Hos nordmanden Olav Klonteig, bliver dette spændingsfelt samlet i modsætningen mellem LOGOS og MYTOS.

Det er her det spændende ligger - det er her der er en ægte udvikling om man vil. For det er her, der i dag er sket en opdeling af vores tilværelse.

Forfatteren Knud Sørensen har en vidunderlig beretning i bogen 'Danmark mellem Land og By' fra før Storkommunernes tid:

Jens er godt sur. Åen der løber gennem engen oversvømmer hele tiden hans marker, fordi den nu i lang tid ikke er blevet rensset op. Det er sognefogeden Karl, der skal sørge for at det bliver gjort.

Jens siger ikke noget - men alle ved at han er godt gal.

En dag bliver det så for meget. Han går over til Karl, og møder ham på gårdspladsen. De snakker om vejret og høsten. Så byder Karl Jens ind på kaffe, og her fortsætter snakken sammen med konen og et par af karlene - mest om naboens kommende sølvbryllup.

Efter et stykke tid siger Jens: 'A må heller si å kom hjem - hun ved æt hu'r a er' ('Hun' er selvfølgelig konen). Karl følger ud og da de tager afsked siger han: 'Forresten så

regner vi med a rense åen op i næste uge'. 'Nå', siger Jens, 'er det no ved den tid'?

Sådan klarede de den. Jens er tilfreds, han opnåede hvad han ville og Karl tabte ikke ansigt.

Sådan foregår det ikke helt i dag. Udbyttet af en tilsvarende entre i skatteforvaltningen eller på bistandskontoret ville være minimal. Måske nok stadig i familien - i det private, men ikke i det formelle system.

Den opdeling, der her er sket i det moderne menneskes eksistens har i de senere år beskæftiget mange tænkere. En af dem er den tyske filosof Jürgen Habermas. Habermas mener at vi har fået tilværelsen delt op i en Systemverden og en Livsverden:

Systemverdenen har at gøre med det formelle- det politiske og for de fleste arbejdet - det man kalder systemet. Det er den samfundsmæssige organisation, og bygger entydigt på fornuft - logik. Nøgleord her er teknik, analyse, strategi, magt osv.

I systemverdenen taler man gerne om udvikling, men aldrig om 'mening' eller 'betydning'.

Det er derimod nøgleord i **Livsverdenen**, der har at gøre med privatsfæren - hverdagslivet. Der hvor man gør personlige erfaringer i en handlingsorienteret sammenhæng.

Hvor stor forskel der efterhånden er blevet på disse 2 verdener, tror jeg illustreres bedst med følgende lille 'moraliske' fortælling:

Den 1. juli i år går en mand ind i en Irma-forretning på Finsensvej i København.

Da han 10 min. senere går gennem kassen, betaler han for 3 kurvand og 2 is. I lommen har han en Mars-is og en pakke tyggegummi til 9,75 - dem betaler han ikke for.

Irma har denne dag besøg af Irmas Butikskontrol, og hun be'r ham følge med ind på kontoret, hvor der bliver lavet en politianmeldelse.

Manden hedder Jimmy Stahr - medlem af folketinget.

Sidst på måneden kommer pressen under vejrs med historien. Der blev jo lavet en politianmeldelse og torsdag d. 30. juli er forsiden ryddet på både BT og Ekstrabladet - der står: Jimmy Stahr taget for butikstyveri. Resten af den dag bruger han til at besvare journalist-spørgsmål og om eftermiddagen dukker pludselig en journalist og fotograf fra Billedbladet op.

Da eftermiddagsaviserne udkommer, er historien i de fleste provinsblade. Fredag morgen er den i Jyllands Posten og Berlingske Tidende og formiddagsbladene fortsætter. EB kan nu afsløre: J S bag to butikstyverier (- uden dokumentation) - og på side 5 sammen med en artikel herom, under logoet 'Diagnose' en kommentar af bladets læge Dr. Erik Münster under overskriften "Kleptomani kan give orgasme" - sat op sammen med et billede af Jimmy Stahr. Münster skriver bl.a.:»Manden må lide af kleptomani, altså en sygeligt betinget stjældrifft«.

Men det var ikke nødvendigt. Mindre end 24 timer efter historien kom frem havde J S meddelt sin kredsformand i Lejre, at han ved næste valg trak sig ud af folketinget - og om lørdagen, da dette kommer offentlig frem, mener EB så: »Det er trist, at en på mange måder forfriskende og menneskelig politikers karriere skal lægges i grus på grund af butikstyverier i den absolutte bagatelklasse«!

Nu må dette ikke forstås sådan, at jeg synes at butikstyveri er i orden. Man må ikke stjæle - absolut ikke. Men historien viser med al ønskelig tydelighed - når man sammenholder den med Tamil-sagen, Ambi-sagen, Hafnia-sagen, diverse skattesager osv. - hvilken proportionsforvrængning man kommer ud for, når Systemverdenen og Livsverdenen konfronteres med hinanden og blandes sammen.

'Sort arbejde' er et andet oplagt eksempel. Tag en familie, hvor børnene får en håndværksmæssig uddannelse. De hjælper da hinanden. Det byder deres moral - eller rettere sagt deres Livsverden-moral. I følge Systemverdenens

moral er det direkte ulovligt. Det er overtrædelse af både skatteloven, momsloven, og flere andre love. Det er Sort arbejde.

Det er også bemærkelsesværdigt, at da Lone Dybkjær blev interviewet - i forbindelse med den nylig udkomne bog: 'Er vi værdiløse ? Moralske tanker mod år 2000', som hun har redigeret - sagde hun, at det ikke var den private, men den offentlige moral, der havde det skidt.

På mange måder er der en sammenhæng mellem denne opdeling og så forskellen på den Gamle og den Nye Verden. Og det er her den store udfordring ligger. Denne spaltning til vor tids **dobbeltkultur**.

Det er her der skal laves grænseoverskridende situationer, der kan sprænge denne modsætning.

Men hvordan? - Det pædagogiske område er jo i sig selv et godt eksempel på denne spaltning med direkte modsatte opfattelser af undervisning som henholdsvis en **tilpasningsproces** og som en **udviklingsproces**.

Når Højskolen sættes i forbindelse med andelsbevægelsen og hele den erhvervsmæssige udvikling der skete for godt 100 år siden, foreningslivet, arbejderbevægelsen, hele den frivillige voksenundervisning osv., så er det ikke primært fordi man på højskolerne havde studiekredse der hed: hvordan oprette et andelsmejeri, eller lignende tilbud.

Det afgørende var det livssyn, der gennemsyrede hele Højskolen's hverdag.

Meget smukt kommer det frem hos Martin Andersen Nexø, hvor han fortæller, at da han - som ung arbejdsløs skomager - begyndte at komme på Højskolehjemmet i Rønne, da oplevede han for første gang stoltheden over at være menneske. Og her har vi baggrunden for hans dybtføjte indignerethed over den uretfærdighed der overgår Ditte **Menneskebarn** - i stedet for at være den menneskelige planet, der trækker sin flotte stråle efter sig hen over den i forvejen udpændte himmelbue. Og ligeså i Pelle **Erobrenen**.

Det var et livssyn, der skød sig ind mellem den gamle og den nye verden.

Det var et kristent livssyn, men ikke den sorte bodskri-stendom, hvor man skal lide så meget ondt for at opnå den evige salighed.

Det var ikke imod videnskaben, men mere for 'vidskab', der også i sig har det menneskelige aspekt. Og dermed også et andet oplysningsideal, end det der hørte til Oplysnings-tiden.

Der skulle undervises. Men som vi kender det fra stro-fen: 'Den har aldrig levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær': Det der betyder noget, er det man kan fatte med sin kærlighed.

Forståelsen af ens eget liv - som det menneskebarn man er - det er det, det handler om - og det kan kun ske gennem samtalen og det forpligtende samvær - den levende veksel-virkning - om ens baggrund, og poesien i tilværelsen.

Det er her man finder ud af, hvad der er vigtigt. - Og undgår at tingene er lige-gyldige og dermed ligegyldige.

Sådan er det også i dag: Det er samtalen imellem menne-sker, hver med sin baggrund og drømme. Det er her mulig-heden og udfordringen ligger for sammenhæng mellem Logos og Mytos og mellem Systemverden og Livsverden. - Ikke snakken, ikke konversationen, ikke interviewet, ikke forhøret og ikke forelæsningen - men samtalen.

Hos Habermas hedder det den Herredømmefri Dialog.

For 4 måneder siden deltog jeg i en konference, hvor den polske filminstruktør Andrzej Wajda fortalte om, hvordan polsk film under kommunismen kom til at spille en rolle, fordi censuren altid går efter ord og har vanskeligt ved at censurere billeder. Men at nu efter omvæltningerne var 95 % af alle viste film i Polen amerikanske.

På spørgsmålet om forskellen mellem polske og ameri-kanske film sagde Wajda: 'Der tales så meget i dag om at undgå bivirkninger. Går man i biografen og ser en ameri-kansk film, så får man en stor oplevelse, og dagen efter kan

man igen gå i biografen og få en stor oplevelse. Men der er ingen bivirkninger. Polske film har bivirkninger.

Præcist sådan med Højskolen. Det, der skal skille den ud fra anden voksenundervisning og fritidsaktiviteter er at den har bivirkninger - og det er samtalen der gi'r dem. I det forpligtende fællesskab.

Bo Jacobsen, der sidste år forsvarede en doktordisputats om Dansk Voksenundervisning og folkeoplysning mener - med udgangspunkt i landets store arbejdsløshed og værdikonfusitet - at FO's store opgave og udfordring i dag er : 1) Faglig opkvalificering og 2) Opbygning af moralske værdier.

Det kan nok få én og anden til at indvende, at han ikke har fattet meget af hvad folkeoplysning går ud på. Det er også rigtigt, hvis man ser folkeoplysning som traditionel undervisning i form af påfyldning. Man kan måske ligefrem se for sig kursustilbud som: 'Få styrket din moral' eller 'Hva' med en ny moral !'.

På den anden side. Jeg tror det forholder sig lidt på samme måde, som da Chaplin blev bebrejdet, at han ikke lavede politiske film, og han svarede: Al politisk film er dårlig film, al god film er politisk.

Hvis man om noget sted bliver klar over sit værdigrundlag, bliver klogere på hvad der er ret og forkert - så er det i mødet og samtalen med sine medmennesker om 'det menneskeligt vedkommende' - i en nutid, der - som Ebbe Kløvedal Reich siger - er karakteriseret ved at være den del af fortiden der ikke er forbi og den del af fremtiden der allerede er begyndt.

Ikke via TV-avisens voldsomme reportager eller de mange ekspertudtalelser. Der må i det hele taget gøres op med den tilskuerrolle, vi her har tildelt os selv.

En anden presserende udfordring i forlængelse heraf, er omkring den demokratisk-politiske udvikling.

»Samtalen er demokratiets grundelement - og hvor samtalen forsvinder, kommer fanatismen og efter den våbnene«

- sagde grundlæggeren af Krogerup Højskole, Hal Koch - og det er det vi i alt for tydelig grad ser i Østeuropa i dag.

Som nævnt tidligere er der mange opfordringer fra politisk hold til folkeoplysningen om at være med og tage del i de demokratiserings-bestræbelserne der foregår - uden for landets grænser.

Det moderne velstandsprojekt startede med den franske revolution i 1789 under mottoet FRIHED, LIGHED OG BRODERSKAB.

Hele min tid har den politiske proces været præget af to vidt forskellige opfattelser af begrebet folkestyre og demokrati - Østtyskland hed jo også Deutche Demokratische Republik. - Med den vestlige model baseret på stor 'individuel frihed' og den østlige på 'kollektiv lighed'.

Det var udgangspunktet for den såkaldte kolde krig, der hurtigt efter 2. verdenskrig lagde den politiske dagsorden over alt på jorden. Verden blev delt op her ud fra. Ikke blot havde vi også rent fysisk en deling tværs ned gennem Europa. Det opdelte også Afrika, Østen og Sydamerika.

Og da så det hele væltede, fordi ligheden antog sig et fuldstændig grotesk udtryk, glædede vi demokrater os inderligt. Ja vi havde vel næsten ikke troet det muligt, at jerntæppet kunne fjernes - **og så var verden ny igen.** Ja så ny, at den amerikanske professor Francis Fukuyama erklærede historien for død.

Men som så ofte, når der sker store begivenheder, udvikler tingene sig ikke helt som man tror, og man må bagefter tage sig i at have været for naiv.

Hvor det tidligere var frihed contra lighed, der var modsætningen, er det i dag Broderskabet i sin mest negative ikklædning, der er på vej ind på den storpolitiske arena som fundamentalisme af den ene eller anden art.

I et land som Algier var der tidligere en ventreorienteret opposition som alternativ. Da der skulle være valg sidste år, var alternativet et islamisk fundamentalistisk parti, der som sit erklærede mål havde at ophæve parlamentarismen.

I det gamle Jugoslavien er der tale om de rene etniske udrensninger. Det samme gør sig gældende flere steder i det gamle Sovjetunionen.

Vi var naive nok til at tro, at det de unge frontkæmpere i Leipzig og alle de andre Østtyske byer - og alle dem, der stod på muren og gik igang med at bryde den ned med hakker og hamre - at det de ville var demokratiet, sådan som vi har det! Og så har vi her den sidste måneds tid kunnet se dem - de samme unge mennesker - i deres frustration over den tilvundne arbejdsløshed og manglende velstand - under nazisymboler gå til kamp mod asylcentre.

Demokrati er ikke bare noget man vælger - og ikke bare noget med at vælge.

At ha' et demokrati i form af et folkestyre - det er 'fast arbejde': noget der skal læres, noget der skal plejes og hele tiden fornyes.

For demokrati er lige så meget en del af et livssyn, som det er en politisk styreform. Det er ikke blot et spørgsmål om flertalsafgørelser.

På sin vis kan man sige, at ligesom det er samtalens mulighed at fastholde både Logos og Mytos - ja så er det Demokratiets opgave at gå ind mellem Teknokratiet og Fundamentalismen.

Folkeoplysningens udfordring er dermed også en politisk udfordring.

Ikke politisk i traditionel snæver forstand, hvor ordet 'politik' i sig selv i dag næsten er blevet odiont.

Men politik som det fællesområde det vitterlig må være mellem SystemVerden og LivsVerden.

Og her må vi hjælpe politikerne med at fastholde dem i en forankring i LivsVerdenen - så det er den der er bestemmende for SystemVerdenen - og ikke omvendt.

Thor West Nielsen

Hvorfor Naturvejledning?

På bordet foran mig har jeg liggende to små hæfter udgivet af Vestsjællands Amtskommune. De indeholder over 150 forskellige ture, som tilbydes publikum i forårs- og sommermånederne, de fleste gratis. Det er en af naturvejlederne i Vestsjællands Amt, som har redigeret og koordineret alle de tiltag som foreninger og enkeltpersoner har præsteret. Der er en kort beskrivelse af turens tema, varighed, tid og sted. Mange af turene er arrangeret af gamle anerkendte foreninger som Naturhistorisk forening og Danmarks naturfredningsforening med velkendte bomærker, men ud for mange af turene dukker uglen op som logo, og så står en naturvejleder bag arrangementet.

Naturvejlederbegrebet er forholdsvis nyt i Danmark. Begrebet er hentet fra England, USA og Canada, hvor rangers prioriteres højt i arbejdet for at bibringe befolkningen en øget natur- og miljøforståelse.

Der har i mange årtier været praktiseret et naturvejleder- og miljøforståelsesarbejde i Danmark, tænk på spejderne, ornitologerne, lystfiskerne og naturfredningsfolk, og det var i god dansk tradition ulønnet og frivilligt arbejde de udførte.

Op igennem 80'erne blev det mere og mere tydeligt at behovet for naturvejledning steg. Det er nu tre generationer siden, vi havde den store vandring fra land til by, og det betyder, at byboens kontakt med naturen og forståelsen af de processer der sker derude er minimale. Byboerne ønsker oplevelser og oplysning.

Også på Højskolen har jeg mærket en ændring i elevernes interesser. I 70'erne var det forureningsproblemerne, der optog dem, senere tog alternative energiformer over, vi byggede mølle og solfanger i 1980, og anlagde den økologiske køkkenhave. Der findes selvfølgelig stadig elever,

som er optaget af og gerne vil have indsigt i disse alvorlige problemer, men langt de fleste af vore elever betragter ikke sig selv som forbrugere og de føler, at det er så stærke kræfter de er oppe imod, at der ikke umiddelbart er en chance for at oplysning og deres egen indsats som enkeltpersoner, kan ændre nævneværdigt på de bestående forhold.

I dag hedder fagene Natur- og Friluftsliv og Naturvejledning. Hvor udgangspunktet er en helhedsbeskrivelse - planter, dyr, historie og kultur. Vi drager ud i naturen, sejler, cykler, går, vi sover, ser på stjerner, spiser planter og frugter. Kort sagt oplever glæden ved naturen, men opsøger også oplevelsen. Med disse glæder og oplevelser som ballast bliver det så ofte muligt at beskrive en sammenhængende opfattelse af naturen med vægt på processer og gensidigt afhængige elementer, og med mennesket som en del af disse sammenhænge, altså et økologisk natursyn, hvor naturen både skal benyttes og beskyttes.

De samme behov findes også hos turisterne. I år har man ikke behøvet at se på bilernes nummerplader, hvis der var cykler på taget, var det højst sandsynligt tyskere. Lysten til at være aktiv og opleve bliver mere fremherskende i disse år, grisevester og brankning i solen er på retur. Det må vi som danskere imødekomme, vi har bl.a. gjort det ved at etablere 3000 km cykelstier, men vi må også vide, at den smule natur vi har er sårbar, og derfor må der planlægges og tilrettelægges.

Planlægningen har bl.a. givet sig udslag i den nye Naturbeskyttelseslov, som trådte i kraft den 1.7.-92. Den afløser den gamle Naturfredningslov. Med den nye lov er store arealer blevet åbnet for publikum. I offentlige skove må man som noget nyt gå uden for veje og stier og man må være der alle døgnets 24 timer. På udyrkede arealer må man ligeledes færdes frit.

I private skove over 5 ha. gælder reglen stadig, at man kun må færdes på veje og stier og kun i dagtimerne, med

færdes menes nu at man også må cykle på stierne. På de private udyrkede arealer kan ejeren forhindre adgang ved at indhegne området.

Det er nu også efter den nye naturbeskyttelseslov tilladt at gå og cykle på markveje og stier i det åbne land, med mindre ejeren har opsat skilte med »Adgang forbudt«. Man må dog ikke gøre ophold nærmere end 150 meter fra beboelses- og driftsbygninger.

Nogle af disse tiltag betyder, at landmanden må ændre adfærd. Hvis han vil undgå fremmede på sine veje og stier må han sætte de grimme »Adgang forbudt«-skilte op. Staten og amterne ønsker samarbejde med landmanden, og det viser de bl.a. ved at man fra amternes side har stillet betydelige midler til rådighed for den landmand, der vil indgå i et pleje- og beskyttelsesarbejde. Det gælder enge, strandenge, overdrev og heder, som er groet til med buske og krat. Ejeren kan her få tilskud til rydning og til at sætte hegn, så der kan gå kreaturer eller får på græs. Hvis vandhullet er groet til eller er fyldt med affald, kan ejeren få støtte til rydning eller oprensning. Hvis fortidsmindet ikke er til at få øje på p.g.a. træ- og buskvækst, eller hvis der bliver pløjet for tæt, så gives der tilskud til rydning samt hegning så et gærdeareal kan etableres omkring fortidsmindet. Man kan få støtte til læhegn og vildtbeplantning. Endelig vil det offentlige gerne betale, hvis landmanden vil skabe adgang til eller gennem nogle af sine arealer så også andre kan få glæde af naturen på hans område.

Som det er fremgået er der mange små tiltag fra stat, amt og kommune, for at imødekomme et tiltagende ønske fra befolkningens side om større mulighed for at søge oplevelse og oplysning i og om naturen. Det er også nødvendigt at store dele af befolkningen får et forhold til naturen for at de vil acceptere de enorme udgifter der venter forude. Vi har med vandmiljøplanen til 12 milliarder fået en forsmag på hvilke beløbsstørrelser der i fremtiden vil kræves for at beskytte og i nogle tilfælde genoprette den danske natur.

Det er både klogt og nødvendigt at mange mennesker får
lejlighed til at gøre sig fortrolig med den natur, de kommer
til at betale for.

Lene Gedde

Om at mestre en grundtvigsk kovending

Vi har netop - på en kold novemberdag - kørt højskolens sejljoller hjem fra stranden, hvor de 5 m høje aluminiumsmaster på stribe har præget billedet af Havnsø Strand siden sidst i april. I år kom de til at stå lidt længe, men nu er bådene så i hus, og det er tid til lidt eftertanke og nogle generelle overvejelser: Er fire sejljoller al det praktiske besvær værd? Hvorfor har Vallekilde sejlads på programmet? Hvad ville dog Grundtvig havde sagt?

Det er nu fjerde sommer, sejlads har stået på timeplanen - og det på en stadig større del af sommerskolen. Eleverne fra disse sidste somre kan næppe forestille sig Vallekilde uden et sejlerhold, der ustandselig kommer for sent til midt dagen med vandet skvulpende i gummisko og shorts, med sand på albuerne og saltet tørrende på kinderne - og med en mund, der ikke står stille i forsøget på at fortælle de andre, hvad de nu har oplevet.

Modsat vil elever fra før sommeren 88, og andre der er optaget af, hvad der foregår på Vallekilde, ikke kende denne nye del af hverdagen på en sommerskole. For dem er dette indlæg skrevet.

De overvejelser der ligger til grund for at tage Sejlads på timeplanen kan jeg dele i tre hovedgrupper: 1) De der har med lærerens (mine) personlige og egoistiske behov og ønsker at gøre, 2) de der danner en kulturel og faglig undskyldning for 1) og 3), som er de markedsføringsmæssige overvejelser. Både punkt 1 og punkt 3 er selvfølgelig fy-fy og bør slet ikke nævnes, hvorimod punkt 2 er den rigtige og fine begrundelse, så den kommer først.

Danmark er et ø-rige med en utrolig lang kyststrækning, og med en så liberal lovgivning, at vi alle har rimelig let adgang til kysten og vandet. Vi har en lang og - indtil de

sidste årtier - ubrudt tradition for at boltre os til søs i små letsejlede fartøjer.

I takt med »sportificeringen« og kapitaliseringen også af vores brug af de kystnære områder er denne tradition langsomt nedbrudt. At være i besiddelse af en 33 fods havkrydser til en halv million eller en 75 hestes speedbåd til vand-ski eller almindelig chikane af badende anses for at være nødvendige ingredienser for at færdes langs de danske kyster. Resultatet er at mindst et par generationer af os har fået et noget fremmedgjort forhold til at plaske rundt i små sejljoller og lære det svære sømandskab gennem legen og eksperimenterne med de helt enkle og basale ting: ror og skøder, sejl og køl.

Det er en god og nødvendig opgave at være med til at give »folket« disse tabte færdigheder tilbage. Gennem praksis at vise hvor let adgang vi alle har til naturoplevelser, som vi troede var forbeholdt de få. Måske få en indsigt i de sammenhænge i naturen, som vi er en del af og være med til på vores krop at opleve afhængigheden af naturen - og af vores viden om den.

Det første punkt - lærerens egne behov - er selvfølgelig det vigtigste! Jeg beskrev - i årsskriftet fra 1985 - mine egne oplevelser ved at sejle jolle, og dem står jeg ved. Jeg får stadig nogle af mine »højeste« øjeblikke i jollen, når det helt rigtige trim løfter båden prustende ud af sit eget bølgesystem, lægger hækbølgen bag sig og planer i nogle berusende sekunder, som vi anspændte forsøger at forlænge i det uendelige ved at holde den hårfine balance i båden, den rigtige højde til vinden og al den trækraft, der kan trimmes ud af sejlene.

Om det tredje punkt - overvejelserne om den markedsføringsmæssige værdi af et fag som sejlads, kan vi vel ikke helt sige os fri for at have tænkt tanken. Vi havde i en periode funderet meget over, på hvilke måder vi kunne profilere de tre sommermåneder, så de fremstod anderledes end Vinterskolen, men alligevel havde karakter af »rigtig« høj-

skole. Natur- og friluftslivfagene, Naturvejledning, Idræt og Sejlads blev den nye sommergruppe af fag, der supplerede vores øvrige fagudbud, men forhåbentlig skabte en særlig Vallekilde sommerprofil.

Hvis vi skal gøre foreløbig status, kan man i hvert fald ikke sige, at vi bare laver, hvad »folk gerne vil have«. Sommerskolens elevtal har været meget stabilt gennem de sidste år, med en svag nedgang sidste år, hvor vi netop havde udvidet antallet af sejladshold.

Til sidst et par forsøg på at give en fornemmelse af, hvad vi laver, når vi drager 12 mennesker afsted i Transit'en til Havnsø Strand.

Sejlerholdene har i nogle måneder været en del af Natur- og Friluftslivfaget. Det har i disse perioder været vigtigt, at alle har fået mulighed for at snuse til det at sejle og derefter give de interesserede de grundlæggende færdigheder, der gør dem i stand til at virke som skippere, når vi i slutningen af perioden arrangerer flerdagsture med overnatning på kysten, i Sejerøbugten eller i Isefjorden.

I andre perioder er det et mere udvidet kursus i manøvreteknik, sikkerhed og ansvarlig sejlads, hvor vi simpelthen har en disciplin - mand-over-bord-manøvre for eksempel - på programmet en hel dag ved stranden, hvor vi bliver ved at øve opsamling på vandet, indtil ingen er bange for hverken at falde over bord eller for at trække en overbordfalden op i jollen igen.

Et par oplevelser fra mine sidste sejlerhold er måske bedre til at illustrere hvad der foregår, end lange opremser af timeplaner.

Da vi skulle tilbage fra overnatningsturen til Røsnæs i slutningen af maj, var vejret ikke til at sejle. Derfor måtte vi efterlade jollerne på stranden og vende tilbage, når mulighederne var bedre. Det blev meget besværligt, måtte gøres af flere gange og er en lang historie, hvor et af elementerne er, at der hele tiden stod folk fra sejlerholdene klar til at hjælpe - på de særeste tidspunkter. Det gjaldt

også, da vi fandt ud af at den sidste etape kunne laves som en to-dages tur med overnatning på stranden. Vi tog afsted fredag eftermiddag, ville sejle så langt vi kunne, gå i land og sove, og tage med den første morgenbrise videre mod Havnsø.

Vi sejlede til midnat - i næsten ingen vind, men i så smuk en aften, at vi ikke nænnede at stoppe, men meget stille gled videre med kysten som en sort stribe 2-300 m om styrbord og med de andres sejl som skyggeagtige omrids omkring os.

Da vi endelig besluttede os, blev landgangen en endnu smukkere oplevelse. Kysten åbnede sig og blev til en lille stribe sandstrand foran en lav, græsklædt skrænt. Stille gled vi ind, trak bådene på land og rullede soveposerne ud en meter fra strandkanten og lagde os til at sove med fornemmelsen af at være tæt på alting. En meget smuk, stille nat, der blev afløst af hektisk travlhed, da vi blev vækket af en vimpel, der knirkende begyndte at bevæge sig og et fald, der begyndte at slå imod masten. Der kom vind! Alle vidste, det skulle udnyttes. Læreren behøver ikke holde foredrag om den fælles nødvendighed. Den mærker alle i ansigtet.

Oplevelser af denne type, som eleverne og jeg er aktive deltagere i og ikke bare modtagere af, er en hovedårsag til at det samvær og de samtaler vi har på disse hold er af en anden karakter end jeg ellers kender. Båret af en fælles opstemt glæde over - i hvert fald delvist - at besidde den faglige viden, der er nødvendig for at kunne besvare de spørgsmål naturen stiller til din færden. Blandet med den ydmyghed der kommer af at vide at ikke alle spørgsmål kan besvares med henvisning til en objektiv viden, men indebærer at du sætter dig selv og din overbevisning ind på sagen.

Det er overvejelser af denne art, der fører frem til denne artikels overskrift. Grundtvig kan efter min mening tage det helt roligt. Sejlerholdene hører til de punkter i min lange

højskoletilværelse, der har været med til at danne det bedste grundlag for den levende vekselvirkning der gør alle involverede større og rigere - uden at stjæle det fra nogen! Det er også her jeg flest gange har oplevet elever der opdagede »at livet er større end de havde regnet med«, og derved bliver sat fri til mere åbent at vove sig ud i eksistensspørgsmålene. Vi forholder os konkret og praktisk til naturen, vi skal handle i den og kender derfor vores afhængighed af den. Vi falder ikke for fristelsen til at forholde os sværmerisk og sentimentalt-romantisk til den, men vi kender til at måtte elske den før vi forstår den. Efter min overbevisning en klassisk definition på det historisk-poetiske.

I den sammenhæng som højskolen med sine andre fag, sine foredrag og andre fællesoplevelser repræsenterer, er Sejlads et godt og ikke det mindst grundtvigske islæt.

Jørn Fugl

Q 49

JOHN C. CAMPBELL
FOLK SCHOOL

Est. in 1925 by Olive D.
Campbell and Marguerite
Butler, who adapted the
Danish folk school model
to study of the region.

En højskole i USA

Der hænger billeder af Grundtvig på væggen i opholdstuen på en skole i staten North Carolina.

Indian summer, kaldt som i Danmark om natten, men 25 gr. ved middagstid og til solnedgang. Efterårsfarverne i Appalacherbjergenes skove er ufattelige.

Mange stednavne har en klang der fortæller om indianere: Cherokee, Hewassee, Nantahala, Tuskegee, Shooting Creek o.s.v. På et kort kan man se at der en times tid nord-øst herfor står »Cherokee Indianerreservat«.

Omkring århundredeskiftet fristede efterkommerne af de europæiske indvandrere en kummerlig tilværelse her i området i dyb fattigdom og isolation.

John C. Campbell og han kone Olive Dame Campbell rejste i ti år omkring i bjergene for at undersøge disse »hillbillie«s sociale og økonomiske vilkår og udgav bogen »The Southerne Highlander and his Homeland« som stadig er en milepæl indenfor lokalforskning. Olive Campbell indsamlede den folkemusik som var overleveret fra højlændernes engelske og skotske forfædre. Hun udgav »English Folksongs of the Southern Appalachians« som er dette århundredes bedste regionale samling af folkemusik.

I 1909 henvendte John C. Campbell sig til Thorvald Knudsen på Danebod Højskole, som han havde hørt om, for at få noget at vide om den danske folkehøjskole. I modsætning til mange af den tids reformatorer havde John og Olive Campbell en dyb respekt for højlændernes kulturelle arv, og de følte at den danske folkehøjskole-model ville kunne tillempes vilkårene her. John Campbel blev en varm fortaler for folkehøjskoleideen, men han levede ikke længe nok til at se sin drøm ført ud i livet. Efter hans død i 1919 rejste Olive Campbell med en veninde Marguerite Butler til

Danmark. I 1½ år studerede de Grundtvigs skoletanker og besøgte adskillige højskoler.

I den lille by Brasstown, i den østlige del af staten North Carolina, fandt de to kvinder en åben og interesseret befolkning, og skolen blev grundlagt her i 1925, overvejende ved lokale familiers hjælp.

Den voksede hurtigt og var et progressivt socialt eksperiment centreret omkring voksenundervisning, kooperativt landbrug og serviceydelser. Biblioteket var områdets første, sygeplejersken var den nærmeste sundhedsklinik i miles omkreds og der blev oplyst om kalkens og fosfatens velsignelser på gårdene rundt omkring. De unge blev undervist i moderne landbrug af Georg Bidstrup, en dansk landbrugs-lærer som blev hentet til stedet (- og som giftede sig med Marguerite Butler og var leder af skolen i mange år). Kvinderne lærte om husholdning og blev sat i gang med at genoplive lokale kunsthåndværk, som kunne bringe ekstra indtægter til de små hjem. Der blev undervist i træskærerarbejde, smedning, skovbrug og kortlægning. Mrs Campbell brugte sin tidligere interesse for folkemusik til at bibringe befolkningen selvbevidsthed omkring den appalachiske kultur, og Georg Bidstrup og Marguerite Butler underviste i dansk og engelsk folkedans på hele egnen. Et par år efter starten oprettede elever en kreditforening og et mejeri.

Det er klart at skolen har haft en enorm betydning for livsvilkårene i dette område. I de forløbne år har samfundet naturligvis overtaget de fleste af skolens praktiske funktioner over for befolkningen, men det er tydeligt at den er et socialt og kulturelt samlingssted for egnens befolkning stadigvæk. Et af de ældste huse, en meget smuk kampestensbygning, er indrettet som butik hvor lokale kunsthåndværkere sælger deres ting.

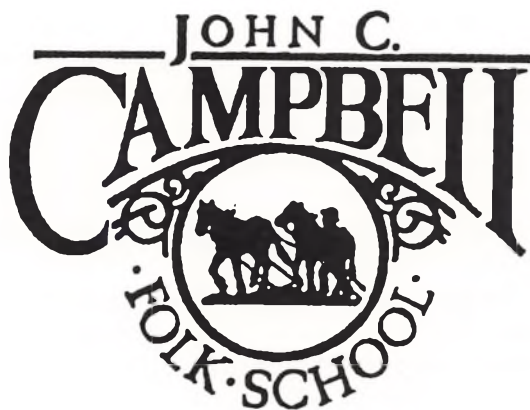
Idag tilbydes ugekurser året rundt på 10-12 forskellige værksteder i kunst- og mere husflidsprægede fag, vævning, kurvefletning, tegning, foto, quiltning, glas o.s.v. - derudover musik og folkedans. Hver morgen samles kursisterne

til morgensang og fortælling eller foredrag, og egnens befolkning kommer til festivals og musik- og danseaftner. Lærerne på de forskellige værksteder hentes ind fra hele landet til den enkelte uges undervisning, så den faste stab af undervisere er ikke stor.

En af dem er en dansk pige, Hanne Nielsen som gennem DDGU kom derover som lærer og sekretær for et par år siden, og som nu sammen med sine kolleger arbejder meget på at udvide kursusudbuddet til også at omfatte længere kurser og få andre fag, som litteratur, historie og filosofi på undervisningsplanen. Der tilbydes allerede nu ophold af 3 måneders varighed for unge, der kan arbejde noget af betalingen af. Der er ingen offentlig støtte men man får økonomien til at hænge sammen ved elevbetaling og private bidrag.

Hvert år tilbydes 350 week-end- og ugekurser som over 3000 mennesker deltager i.

Birgitte West Nielsen

Nyt fra Vallekilde

Arbejdsløsheden og folkehøjskolerne

Endnu et år med mange forsøg på at skabe arbejde og uddannelse til de alt for mange unge, der efterhånden oplever arbejdsløshed som normaltilstand. På landets højskoler har vi nærkontakt med unge, der hverken har arbejde eller sikre uddannelsesmuligheder.

De er alle meget velkomne. Det er gode og velmotiverede elever vi ikke vil og ikke kan undvære. Der er dog grund til at standse op og spørge: »Hvor længe kan så mange unge holdes uden for det egentlige arbejdsmarked og uddannelsessystem«?

I de sidste ti år har Foreningen for Folkehøjskoler holdt mandtal over, hvor mange højskoleelever, der er registreret som arbejdløse.

Det viser sig at af en højskoleårgang er ca. halvdelen arbejdsløse. De anvender arbejdsløshedsperioden til med bistandshjælp eller med arbejdsløshedsdagpenge at tage på højskole.

Som noget nyt kan unge, der modtager den såkaldte »ungdomsydelse« nu også komme på højskole i stedet for deltage i de kommunale beskæftigelsesprojekter.

Når så mange af højskolernes elever er arbejdløse, er det nødvendigt at spørge:

»Hvad nytter det, at arbejdløse deltager i ikke-kompetencegivende undervisning? Giver det mere beskæftigelse, eller kommer flere i uddannelse efter højskoleopholdet«?

En så massiv arbejdsløshed, som ikke længere kun rammer de dårligst uddannede, rejser for mange et påtrængende spørgsmål: »Hvordan bevarer man sin værdighed og sin tilknytning til samfundslivet«?

Er vi på vej ind i en ny tid, hvor arbejdets betydning for at leve et rimeligt og anstændigt liv ændres, så en stadig større del af befolkningen forventes ikke at deltage?

Er vi ved at legitimere at en stor befolkningsgruppe aldrig vil få et egentligt arbejdsliv i dets nuværende betydning?

Hvordan skal vi forberede kommende generationer på disse forhold?

Med den udvikling vi oplever i disse år, må også folkehøjskolerne gå aktivt frem for at styrke og forbedre de arbejdsløses vilkår. Sørge for at den opslidende ventetid bliver brugt til noget udviklende.

Højskolen skal fortsat tage udgangspunkt i en fri undervisning, i et forpligtende og oplivende samvær, hvor synspunkter og holdninger bliver prøvet af, hvor deltagerne anfægtes og folkestyret sættes til debat.

I en tid, hvor der kaldes på kvalifikationer og målrettethed i et hidtil ukendt omfang, er det vigtigt, at højskolen kender sin plads. Ikke ved at udbyde særligt målrettede fag for at fastholde en elevskare, men fordi højskolen har noget på hjerte.

Ny højskolelov

Efter 22 år med den nuværende højskolelov har kulturminister Grethe Rostbøll i dette efterår fremsat forslag til en ny lov for folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler.

Som noget nyt nævnes i formålsparagraffen ordet »folkeoplysning«. Ved oprettelse af nye skoler skærpes kravene til økonomi, bygninger og undervisningsfaciliteter. Forstander og kursusplaner skal ikke længere godkendes af staten, og det vil være muligt at optage flere dagelever.

Hvor der nu kræves mindst 18 årselever for at blive godkendt, vil der i den nye lov kræves mindst 24 årselever.

Loven indeholder ikke noget epokegørende nyt, udover nogle administrative forenklinger.

Efterårsmødet og åbenthushøjskolerne

Temaet for efterårsmødet 1992 var: »Hvad vil vi med Danmark«.

Højskolelærer Thor West Nielsen, Vallekilde, talte om »Folkeoplysningens nye udfordringer« Direktør Laue Traberg Smidt om: »Hvad er en dansk identitet i en åben verden«. Professor Eva Smiths foredrag handlede om »Retssikkerheden i Danmark«.

Fra efterårsmødet bringes i dette årsskrift uddrag af forfatteren Ulrich Horst Petersens foredrag: »Kan Danmark regeres«.

Efterårsmøderne er fortsat velbesøgte, men vi må bede alle være behjælpelige med også at få de sidste 25 årgange med, hvis kontinuiteten skal fastholdes. I bedes derfor venligst lade oplysninger om efterårsmødet gå videre til folk I ved kunne være interesseret.

Folkeafstemningen om en styrkelse af EF har selvfølgelig været på dagsordenen i Vallekilde i det forgange år. Der har været afholdt Åbent hus arrangementer i samarbejde med politiske partier og »Landbrugets oplysnings- og konferencevirksomhed«.

Blandt mange foredragsholdere til disse arrangementer kan nævnes: Højskolens egne elever, departementchef Jørgen Ørstrøm Møller, undervisningsminister Bertel Haarder, tidligere kulturminister Ole Vig Jensen, folketingskandidat Annemette Spånghede, professor Christen Sørensen og senest sundhedsminister Ester Larsen og fiskeriminister Kent Kirk.

Sammen med folk fra Den rytmiske Højskole og Odsherreds gymnasium har vores musiklærer, John Larsen, været med til at starte en ny musikforening i Odsherred. Foreningen har udarbejdet et meget fint program, der skal afvikles i vinterens løb på de nævnte skoler.

Bygningerne

Sonningfonden har i år bevilget 150.000 kr. til restaurering af foredragssalen. Arbejdet har omfattet murreparationer og maling, herunder total opmaling af lofts- og vægudsmykning. De oprindelige palærunder er bevaret og styrket med en diskret fortsatsramme. Restaureringen er nu tilendebragt under kyndig vejledning af maleren Holmer Trier.

Årene har dog sat sine spor på den gamle højskole. Vi arbejder på at rejse fondsmidler til en gennemgribende restaurering af Ernst Triers og Martin Nyrops historiske bygninger (hjørnestue, billedsal, hall, og elevværelser), der efter mange års intens brug trænger til en kærlig hånd.

Selv om højskolens økonomi må betegnes som sund, kan der ikke ud af en alm. højskoledrift trækkes midler til restaureringsarbejder til op mod 10 mio kr. Vi er derfor afhængige af private fondes velvilje. Vi arbejder for tiden på et projektforslag for hele bygningskomplekset. Bestyrelsen for Vallekilde Højskole har besluttet at søge bygningerne fredet som Øvelseshuset blev det i 1984.

Efter varmforsyningsloven er vi blevet pålagt at bruge naturgas til opvarmning. For at udnytte naturgassen bedst muligt, har vi fået installeret et »minikraftvarmeværk«. Kort beskrevet er et minikraftvarmeværk en gasdrevet motor, der driver en strømproducerende generator. Strømmen sælger vi til el-nettet og kølevandet fra motoren bruges til delvis opvarmning af skolen.

Medarbejderkredsen

I det forgangne år har vores tekstillærer Hanne Christiansen og kunsthøgskolelærer Annemette Lichtenberg sagt op for at koncentrere sig om den udøvende kunst. Begge har de undervist på højt niveau til stor glæde for eleverne, men også af betydning for fagenes anseelse. Hanne og Annemette har begge stået i det dilemma, kunstnere altid må opleve: at det kan være vanskeligt at få tid til sin egen

kunstudfoldelse sideløbende med et krævende undervisningsarbejde.

Som nye lærere har vi ansat Pernille Langhans Illeris til gymnastik/idræt og Jeanne Roager til kunsthøjskolen.

I forbindelse med Georg Veits pensionering er Georg og Herdis flyttet til Fårevejle Kirkeby, hvorfra Herdis passer både sit højskolearbejde her og hvervet som viceborgmester i Dragsholm kommune.

I sommermånderne har vi haft glæde af gæstelærerne Klavs Birkholm («Det ny Europa»), skuespilleren Knud Andersen (dramatik) og journalisterne Ralf Andersson og Jakob Petersen (journalistik). Det har været til glæde, ikke blot for eleverne, men også for den faste medarbejderstab med disse gæstelærerindslag af ca. en måneds varighed.

Et smerteligt tab har det været for os alle, at Sanne Jensen, der på mesterlig vis underviste i gymnastik/idræt og friluftsliv, er død kun 28 år gammel. Med Sannes uforklarlige død har vi mistet en betydelig lærer og en elsket ven.

Betty og Lasse Rathnov

**Ved Sanne Jensens bære
i Øvelseshuset på Vallekilde Højskole
den 24. august 1992**

Når vi er samlet om Sannes bære i netop disse traditionsrige omgivelser, så skyldes det, at Sanne som lærer her i bygningen på usædvanlig vis formåede at føre en lang folkelig tradition videre. Sanne formåede med åbenbare evner, og en sprudlende fornyelse, at give indgangsdørens inskription »Dag og dåd er kæmperim« et usædvanligt og væsentligt indhold.

Blandt mange begreber er der især to som vi har svært ved at nærme os med ord, fordi de forandrer alt i vores liv:

Kærligheden og Døden.

Medens Kærligheden er fællesskab mellem mennesker,
er Døden adskillelse og afsked

Kærligheden kan vi ikke snakke os til
Døden kan vi ikke snakke os fra

Kun Kærlighed og Død forandrer alt

Sannes forhold til livet var kærlighed. Hendes forhold til mennesket og naturen var kærligt. Derfor ændrede hun så meget, hvor hun var til stede.

Med sit store grin og strithår var Sanne en opmuntrende og livgivende pige. For de efterladte kan det være svært at tro på at livet kan gå videre uden Sanne.

Når vores nærmeste dør, synes livet uden mening. Hvor skal vi finde trøst og lindring? Hvordan skal vi kunne leve videre?

Det gør nogle i troen på det evige liv og/eller i erindringen om det menneske vi har mistet. Selv om minderne måske kan virke smertelige og det er svært at tale om Sannes liv og død, så tror jeg dog det kan hjælpe os videre.

Alle synes vi, at det er ufatteligt, at Sannes liv er endt så tidligt - og vi vil savne hende og sørge over, at hun ikke længere skal være iblandt os.

I sorgen er det svært at forestille sig et liv uden den vi har mistet.

Sorg og savn kan vi da heller ikke sådan uden videre smøge af os, eller løbe fra. Døden er uafvendelig.

Ved Sannes bære er det naturligtvis Sanne, Lars og hendes familie vi har i tankerne og til jer vil jeg sige:

Det gives ikke nogen nemme løsninger for at slippe for sorgen, og jeg ved at savnet af Sanne aldrig helt vil forvindes.

Minderne om Sanne bevarer vi i os. De vil resten af vore dage igen og igen dukke op, både i vores vågne tilstand og i drømmen. Sorgen kan ikke skaffes af vejen.

Men Sorgen kan I lindre ved at tale sammen om Sanne, igen og igen. Giv hinanden lov til at tale om Sannes liv og de glæder I har haft af hende. Glæden vil efterhånden overskygge sorgen.

Sannes liv blev ufatteligt kort. Kort ja, hvis man sammenligner med de flere år som mange andre mennesker lever. Men dybest set, får vores liv vel ikke mere eller mindre mening af om vi lever længe eller kort, men meningen ligger vel i tilværelsens indhold.

- om livet er præget af glæde og intensitet og evne til at forvalte mulighederne. Hvis man vil gøre status over et menneskes liv, må disse overvejelser gøres.

Sanne var i enestående grad med-arkitekt på sin tilværelse fordi hun havde viljen og gode evner.

For få dage siden skulle jeg fortælle en kommende elev på 18 år om Sannes fag - idræt og friluftsliv.

Det blev til beretningen om, hvordan Sanne lærte store og usikre karle at vende en kajak rundt, hvordan Sanne myndigt hev dem i kravebenet når det kneb med styrken og selvtilliden. Det blev til beretningerne om, hvordan Sanne forcerede højder og dybder med elegance og et smil på læben, og om hendes nære forhold til naturen.

Da den unge pige drog herfra sagde hun: Jeg har besluttet mig for at blive elev her på højskolen. Det menneske, der kan så meget, vil jeg gerne være sammen med!

Da Sanne søgte stillingen som højskolelærer på skolen, skrev hun om sig selv bl.a.:

Hvad kan jeg så tilbyde?

»En frisk ung pige på 27 år med mange ideer og lyst til udfordringer, efter sigende en god organisator med overblik og et brændende hjerte for idræt og friluftsliv, velkendt med højskolearbejde, stor lyst til at arbejde med unge mennesker, og et næsten altid godt humør«.

Vi kendte Sanne som et lysende menneske, der tilsyneladende, hverken frygtede livet eller døden. Derfor fik Sanne så stor betydning for sine elever og for os, der lærte hende at kende. Hun blev trods sine unge alder et forbillede.

Vi vil mindes Sanne med glæde og i taknemmelighed.

Lasse Rathnov

Kalender 1991/92

OKTOBER

27. Eleverne ankommer
28. Sangaften med John Larsen
29. Folkedans med Jørn Fugl
30. Odsherredstur
Vallekildes historie ved Lasse Rathnov
31. Ralf Andersson: »Flygtninge, lokalt og globalt«.

NOVEMBER

1. Film: »Små og store synder«
2. Claus Bøje: »Verden ifølge sporten«
6. Teatertur: Teater Cantabile: »Krigens kvinder«
7. Syng-med aften ved Otto Ahlgreen
11. Troels Østergaard: »Omlægning til økologisk landbrug«.
15. Concert med elever og Jazzgruppe 90.
17. Film: »Mit liv som hund«.
19. Tur til Copenhagen Jazzhouse.
28. Ekskursion til Louisiana museet.

DECEMBER

2. Teatertur til »Eleverhøjs« opførelse af »Ødipus«.
5. Vallekildeelever og Teater Tango opfører
»Fodgængerfryd« i Øvelseshuset.
12. Om afvænningsformen »Minnesota«
19. Hasse Schneidermann: »Frontløberne«.

JANUAR

2. Eleverne ankommer.
16. Poul Nesgaard: »Om TV«.
23. Sjællands Symfoniorkester spiller i Øvelseshuset.

29. Koncert i Korskirken.
30. Conni Hedegaard: »Om det parlamentariske arbejde«.

FEBRUAR

1. Familie/vennedag, koncerter, udstillinger, auktion, middag og fest.
- 7.-14. Studierejser til Norge, Tjekkoslaviet og Holland.
18. Rapporter fra studierejserne.
19. Film om LSD.
20. Karl Mar Møller: »Om at være menneske«
27. Klaus Lynggaard: Om sit forfatterskab

MARTS

3. Filmen: »If«
4. Ebbe Reich: »Om Grundtvig og Kulturen«
(i samarbejde med Den rytmiske Højskole)
7. Claus Bøje: »Om rockmusik«.
10. Filmen: »Casablanca«.
12. Dramaholdet opfører: »Jacques- eller underkastelsen«.
19. Bertel Haarder: »Om den nye folkeskolelov«
21. Foredrag af Christen Sørensen om EF.
24. Teatertur til Det kgl Teaters opførelse af »Usynlige venner«.
25. Koncert med »Gone Fishing«
28. EF debat med Ole Vig Jensen og Annemette Spaanhede.

APRIL

1. Guitarkoncert med Lars Trier
9. Thor West Nielsen: »Indtryk fra Filipinerne«
12. Film: »Familiens ære«.
17. Teater- og musikgruppens forestilling.
21. Afslutningsfest og koncert med Jazzgruppe 90.

MAJ

3. Sommerskoleeleverne ankommer.
7. Karsten Thomsen: »Den danske urskov«
8. Filmen: »Good morning Vietnam«.
13. Lene Gedde: »Om universet«.
23. Heldagsekskursion til Bognæs.
28. Tur til Neksølø.

JUNI

1. Gamle lege med Britt og Sanne.
4. Teaterforestilling med Knud Andersen.
5. Grundlovmøde med Ebbe Lundgaard.
11. Rose Marie Tillisch: »Multimedie/menneske«.
14. Bigbandkoncert med John Larsens band.
15. Korkoncert i »Huset« i Asnæs.
18. Peter Carlsen: »Om kunst«.
- 20/21. Elevmøde.
25. Jørn Fugl: »Den nordiske mytologi«

JULI

- 28.6. Juliholdet begynder.
- 29.6. Filmen: »Den skjulte virkelighed«.
- 2.7. Leif Lønsmænd: »Radio, lokalt og globalt«
3. Strandtur med picnic.
4. Ralf Andersson: »Pressens slagmark« (om golfkri-
gen)
9. Klavs Birkholm: »Danmark efter den 2. juni«.
16. Niels Jensen: »Dansk kortfilm«.
30. Klavs Birkholm: »Den fønikiske kongedatter« om
Europas fødsel.

Fra elevforeningen

Årsskriftet ligner ikke helt sig selv i år. Vi har som varslet sidste år skåret ned på trykkeomkostningerne. Det er i første omgang sket ved, at årsskriftet er heftet og smudsomslaget er droppet. Vi håber på accept af dette fra medlemmernes side og regner med på den måde igen at få skabt overskud, så vi kan opfylde det andet væsentlige formål i foreningens vedtægter: »... at bidrage til skolens udsmykning, anskaffelse af undervisningsmidler og lignende.«

I år blev generalforsamlingen som bekendt afholdt i forbindelse med elevmødet og fremmødet var større end i de sidste år. Desværre var det ikke tilfældet for elevmødet som helhed. Bestyrelsen overvejer om mødet burde flyttes til for eksempel vinterhalvåret, idet juni for mange unge er eksamenstid og festivaltiden indledes også deromkring. Vi vil benytte lejligheden til at spørge jer medlemmer: Skal vi flytte elevmødet? Og i så fald til hvilken måned? Forslag modtages med glæde, men der skal komme mange, ikke kun et par stykker, før vi ændrer ved tidspunktet. Indtil videre ses vi til juni!

I 1993 vil du/I modtage girokort sammen med elevmøde- og generalforsamlingsindbydelsen. Vi rykker tidspunktet for kontingentindbetaling frem, fordi regnskabsåret fra i år følger kalenderåret og fordi vi får mulighed for at sende rykkere ud sammen med efterårsmødeprogrammet i august. Som det er nu, sender vi mange årsskrifter ud med rykkere i. Heldigvis betaler de fleste, men det er en satsning og en ekstra udgift for foreningen, som vi dermed sparer. Endnu et hjertesuk: Skriv korrekte og tydelige adresser på jeres girokort. Vi modtager enkelte helt uden afsender og mange, hvor det er svært at tyde adressen.

Jubilarer i 1993 opfordres til at gøre en indsats for at finde frem til gamle holdkammerater. Vi har selvfølgelig adresser på medlemmer og sidstkendte adresse på tidligere medlemmer. Derudover er det en god idé, hvis repræsentanter fra de enkelte hold tager initiativ til at kontakte andre fra holdet.

Bestyrelsen er i gang med et nyt projekt. Vi har søgt Roskildefonden om en standplads på Roskildefestivalen. Vi håber på her at kunne etablere et mødested, samtidig med at vi kan uddele materiale om højskolen og lave forskellige aktiviteter. I vil høre mere om det i næste kontaktbrev.

Ligeledes vil I høre fra os vedrørende ture og rejser. Vi vil gentage opfordringen fra sidste år: Send os et kort, hvorpå du skriver, om du er interesseret i at deltage. Raftingturen på de svenske elve i august var ifølge Mogens (bestyrelsesmedlem) fantastisk spændende, og han vil gentage succesen til næste år. Vi vil også arrangere en tur til Prag i august. Vi vil gå i gang med en nøjere planlægning, når vi har tilstrækkelig med tilsagn (ca. en busfuld). Program for turen vil du/I så modtage i maj.

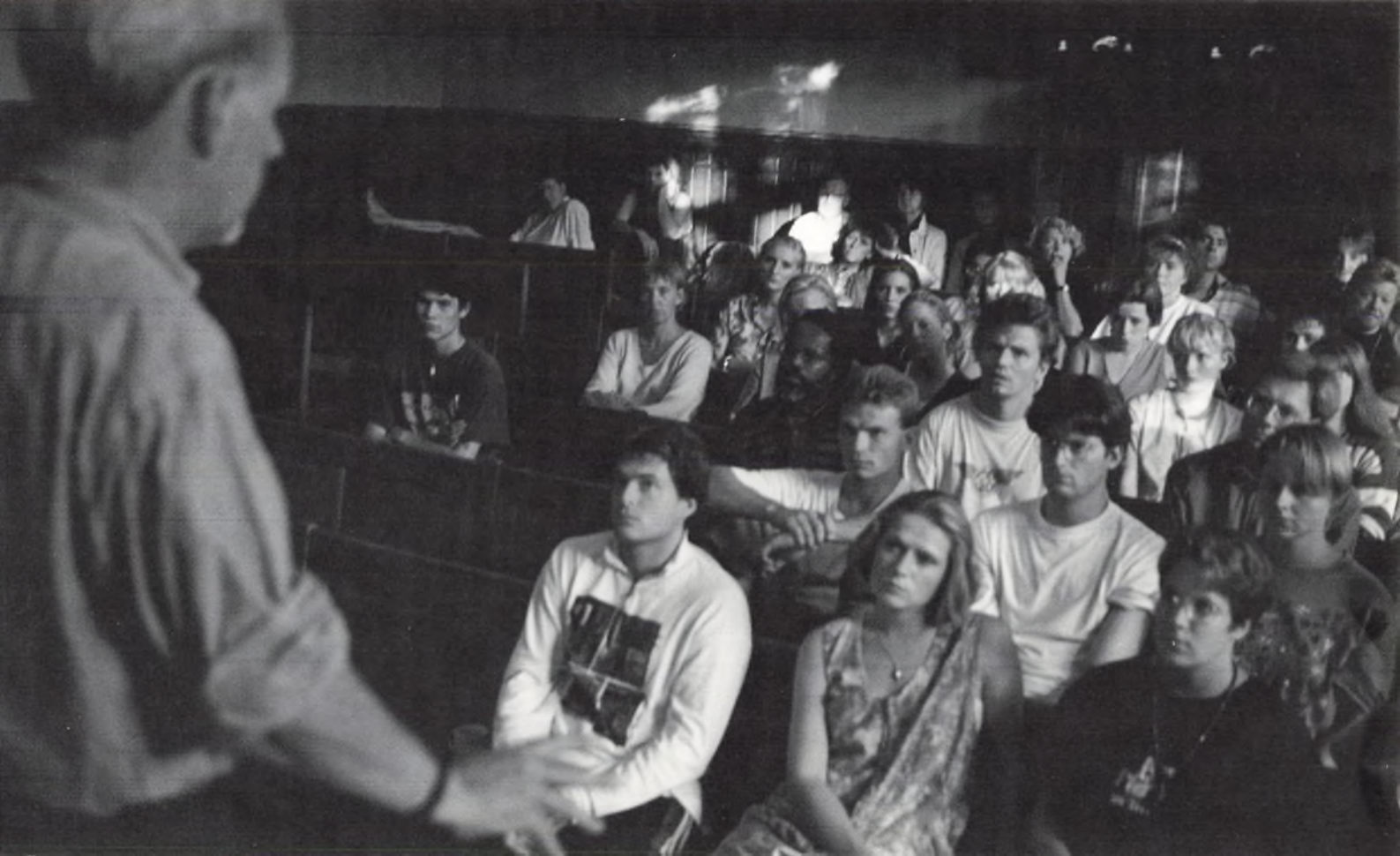
Vi vil også i år opfordre alle foreningens medlemmer til ved enhver lejlighed og mange steder at være budbringer fra og om Vallekilde højskole. I vil altid kunne få tilsendt materiale til uddeling, så hold jer ikke tilbage. De af jer, der har bedt om at få tilsendt skolens nye brochure, får den tilsendt, så snart den er trykt.

Bestyrelsen modtager meget gerne bidrag af forskellig art. Hvis nogle medlemmer skulle føle trang til at sende gavebidrag, så send et girokort til gironummer 6 00 70 90 og mærk det »gavebidrag«. Det der indkommer ad denne vej vil gå til indkøb af kunst til højskolen, når vi har fået samlet et passende beløb ind.

Redaktionen for årsskriftet modtager også meget gerne indlæg, både artikler og illustrationer og andet. Er du/I blevet inspireret, opbragt eller har du på anden måde fået lyst til at reagere på dette års årsskrift, så skriv med det samme.

Elevforeningens bestyrelse ønsker alle en god jul og et godt nytår og håber på fortsat opbakning omkring foreningen.

Ingrid Fugl
Elevforeningens bestyrelse

Halvårsregnskab for Vallekilde Højskoles elevforening

1. juli 1991 til 31. december 1991

INDTÆGTER:	UDGIFTER:
Medlemsbidrag 40.760,00	Porto 7.775,50
Renter - bankbog 1.724,92	Tryksager 2.952,50
Renter - giro 118,20	Rejseudg. 680,00
Brugsen 191,75	Diverse 226,14
Årsskriftsalg 4.000,00	Årsskrift 40.821,20
	Udgifter 52.455,34
	Underskud -5.660,47
Indtægter 46.794,87	Balance 46.794,87

AKTIVER	PASSIVER:
Bankbog 35.942,54	Formue 31/6-91 47.148,05
Checkkonto 1.063,90	Underskud -5.660,47
Giro 4.481,14	
41.487,58	41.487,58

Ane Margrethe Steffensen

Regnskabet for elevforeningen er gennemgået. Bilag afstemt med bogførte. Sparekassebøger og giro er forevist. Intet fundet at bemærke.

Hørve, den 17. juni 1992

Niels Juul   Kaare Jensen

Praktiske meddelelser

Elevmødet 1993 og generalforsamling i elevforeningen finder sted i weekenden den 19.- 20. juni 1993. Mødeindkaldelse og program udsendes i maj.

Efterårsmødet 1993 begynder lørdag den 18. september kl. 14 og slutter søndag 19. september sidst på eftermiddagen.

Husk at alle gamle elever - ikke kun jubilarer - er velkomne til efterårsmødet. Hvis man melder sig til hele mødet, får man rabat, idet tilmelding til at bo på skolen under hele mødet giver gratis adgang til arrangementerne.

Jubilarmødet 1993 holdes lørdag den 18. september og begynder med middag kl. 18.30. Eleverne fra årgangene 1922-23, 1923, 1932-33, 1933, 1942-43, 1943, 1952-53, 1953, 1967-68, 1968, 1982-83, 1983 vil denne aften være skolens gæster.

Pårørende og tidligere elever, der ikke er jubilarer, er også velkomne mod forudbestilling og betaling.

Jubilarer, der ikke er medlemmer af elevforeningen, vil også modtage invitation til mødet. Kender I adresser på jubilarer, som ikke er medlemmer, så send venligst adresserne til Ane Margrethe Steffensen, Krogen 2, Vallekilde, 4534 Hørve, tlf. 53 45 73 15.

Elevforeningens bestyrelse

Ingrid Fugl, Vallekilde
 Edith Jensen, København
 Carsten Bidstrup, Rødovre
 Cathrine Rose Jørgensen, København
 Mogens Jensen, Vejle
 Jacob Johansson, København
 Dorthe Frimodt Daugaard, Hinnerup
 Jonas Andersen (suppl.), København
 Claus Bornemann (suppl.), Valby
 Charlotte Lembourn (suppl.), København
 Villy Hansen (suppl.), Hundested

Elevforeningens forretningsfører:

Ane Margrethe Steffensen, Krogen 2,
 Vallekilde, 4534 Hørve, tlf. 53 45 73 15

Vallekilde Højskoles bestyrelse:

Efterskoleforstander Niels Bendix Knudsen, formand
 Sygehjælper Nancy Sørensen, næstformand
 Lærer Anna Skriver
 Kreditchef Jens S. Holm
 Gdr. Asger Jørgensen
 Sekr. Edith Jensen
 Stud. Carsten Bidstrup

Elevlister

Vinterskolen 1991-92

Lisbeth Andersen	Nobilisvej 3	7100 Vejle
Jørgen Bendtsen	Østersøgade 96 st.th.	2100 Kbh. Ø.
Carina Bjørn	Møngevej 45	3200 Helsingør
Kasper Brandt	Langerød 13	5620 Glamsbjerg
Rikke Havlund Christensen	Kornvænget 62 1. tv.	2750 Ballerup
Dennis Wiberg Clausen	Hestens Bakke 20,2.th.	3000 Helsingør
Rasmus Dantoft	Leragervej 1	3600 Fr.sund
Dorte Frimodt Daugaard	Svalevej 37	8382 Hinnerup
Jan E. Christensen	Skælskørvej 91	4261 Dalmose
Nerik Frandsen	Mørkøvvej 18	4440 Mørkøv
Birgit Gleerup	Æblets Kv. 56, 1.sal	2990 Nivå
Thomas Gregersen	Classensgade 29 II	2100 Kbh.Ø.
Kristine Hecksher-Sørensen	Risagervej 32	4295 Stenlille
Lene Ejg Jarbøl	Helsebakken 2	7100 Vejle
Finn L. Christiansen	Viborgvej 230	8210 Århus V.
Anne Marie Larsen	Strandgade 16, 1.tv.	4760 Vordingborg
Charlotte Lembourn	Nyhavn 14, 1.sal	1057 Kbh. K.
Leise Marcher	Korup Åbakke 6	5210 Odense NV.
Helle Willisie Mortensen	Sønderbækparken 10	8660 Skanderborg
Mette Niebuhr	Granskovsvej 7	2690 Karlslunde
Brian Pedersen	Århusgade 41. 5.th.	2100 Kbh. Ø.
Jan Bøgh Pedersen	Jægersborggade 36, 1.tv	2200 Kbh. N.
Didde Rasmussen	Vestervang 6	4520 Svinninge
Ambrosius De Roepstorff	Fanøgade 34,2.tv.	2100 Kbh. Ø.
Nanna Riegman Serena	Købmagergade 16,2.tv.	2100 Kbh. Ø.
Kristinn Sigurthorsson	P. Skramsgade 27, 4.tv.	1054 Kbh. K.
Anders Smedegård	Højgårdsvej 2	4733 Tappernøje
Morten Sode	Valmueløkken 12	3700 Rønne
Louise Storr-Hansen	Sandvigsgårdsvej 3	3400 Hillerød
Holger Sørensen	Husmandsvej 11	4262 Sandved
Malene Rød Sørensen	Bragesvej 6	8981 Spentrup
Evren Tekinoktay	Jagtvej 220, 3.tv.	2100 Kbh. Ø.
Morten Thrane	c/o Thrane, Revvej 49	4220 Korsør
Heidi Vest	Fanøgade 34, 2.tv.	2100 Kbh. Ø.
Dorthe Winkler	Stevnsgade 15, 1.tv.	2200 Kbh. N.
Pernille Scheel Witzel	Ostrupvej 11	4571 Grevinge
Kenneth Litte	Låddenhøj 127-204	4000 Roskilde
Britta Nielsen	Skovbovej 66	4632 Bjæversgård
Flemming Pallesen	Stjernevej 22	9200 Aalborg

Christina Pedersen	Vesterled 4	4540 Fårevejle
M. Steffen Pedersen	Skoleholdervej 21,s.tv.	2400 Kbh. NV.
Michael Reimer	Niels Juulsgade 4 st.	8200 Århus N.
Henrik Stavnshøj	Grantøfteparken 266	2750 Ballerup
Dorte Andersen	Sonatevej 25	8700 Horsens
Susanne Andersen	Lyngbyvej 295	2900 Hellerup
Jacob Anhøj	Kalundborgvej 133	4300 Holbæk
Inge Obel Bennedsgaard	Hasselvænget 23,vær.214	4300 Holbæk
Jess I. Christiansen	Lundedammen 95	2650 Hvidovre
Søren Christiansen	Johannevej 4	2670 Greve
Thomas Louis Flindt	Galgebakken Torv 3-13A	2620 Albertslund
Peter Frøby	Nattergalevej 67, l.tv.	2400 Kbh. NV.
Rikke Gottrup	Flintebjergvej 4	2640 Hedehusene
Lisbeth Lund Hansen	Tykmoesevej 47 B	4622 Havdrup
Trine Hansen	Østergade 9	4330 Hvalsø
Pia Henriksen	Snerlevangen 7	2680 Solrød
Anna Marie Higgs	11 Stonygate Ave	LEZ Leicester GB
Stine Jacobsen	Bakkehusene 83	2970 Hørsholm
Michael Lundgård Jensen	Maglehøj 126	3520 Farum
Simon Steenholm Jensen	c/o Verøgade 15. 4.s.	2100 Kbh. Ø.
Susan Hjerrild Jensen	Nørreskov Bakke 29 D	8600 Silkeborg
Kim Keinicke Johansen	Benløseparken 81 11mf.	4100 Ringsted
Stine Juhl	Milanovej 52	2300 Kbh. S.
Camilla Kamper	Magrethesvej 21	4930 Maribo
Marie Keller	Falkehusene 19	2620 Albertslund
Tina Krogh Larsen	Gurrevej 376	3490 Kvistgård
Bolette Liisborg	Røddingsgade 10 A	1735 Kbh. V
Gitte Østergård Møller	Hartmannsvej 129	7500 Holstebro
Mitzi Marianne Olofsson	Bendstrupvej 4	2650 Hvidovre
Lise Hersø Pedersen	Østre Landevej 41	4930 Maribo
Thea Pedersen	Dalsø Park 48	3500 Værløse
Vicky Pedersen	Hejredevej 14	4990 Sakskøbing
Danny John Steinlein	Louisehøj 21	3700 Rønne
Peter Dalsgård Svensson	Fasanvej 71	9700 Brønderslev
Britt Sørensen	Dovregade 5, 3.th.	2300 Kbh. S.
Claus Tietz	Adilsvej 16, 3.th.	2000 Fr.berg
Kim Vang	Rosenvængets Alle 23,2.	2100 Kbh. Ø.

Sommerskolen 1992

Susanne Andersen	Freiasgade 5, 4.tv.	2200 Kbh. N.
Niels Jacobe Adreasen	Ndr. Strandvej 50	3000 Helsingør
Kim Christensen	Frederikshavnsvej 4	9990 Skagen
Torben Christiansen	Ravnsborg Tværgade 6,4.	2200 Kbh. N.
Rene Dyfort	Kastanievej 11	3650 Ølstykke
Kenn Paw Eriksen	Galgebakken Sten 2-30A	2620 Albertslund
Kirsten Faaborg	Pantheonsgade 12, 4.	5000 Odense C.
Britt Camilla Faurholdt	Kløvervej 20, st.tv.	4600 Køge
Charlotte Grundtvig Fix	Lyngvej 53, 3.mf.	2800 Lyngby
Søren Geertsen	Pilevej 8	6950 Ringkøbing
Else Tang Hansen	Engvej 19 A	7860 Spøttrup
Kim Gilling Hansen	Helsingevej 24	3300 Fr.værk
Louise Sander Hansen	Offenbacksvej 21, st.th.	2450 Kbh. SV.
Villy Hansen	Dalen 19	3390 Hundested
Hanne Ulla Jacobsen	Egmondvej 14	2791 Dragør
Thomas Billeskov Jansen	Jagtvej 59, vær. 4	5000 Odense C
Carina Jensen	Lindegaardsparken 4	4360 K. Esk.strup
Jonna Lund Jensen	Højmarksvej 24	7840 Højslev
Richard Finn Jensen	Hyrdevej 11	5300 Kerterminde
Hans Nikolai Jørgensen	Damvej 3 A	9550 Mariager
Jeppe Krog	Rolfplads 6, st.tv.	2000 Fr.berg C.
Lars Lynderup	Hammervej 1	9380 Vestbjerg
Hans Erik Nielsen	Høvevej 6	4261 Dalmore
Jan Glen Olai	Sejrgade 10, 4.tv.	8000 Århus C.
Christina German Pedersen	Regenburgs-gade 13,k.th.	8000 Århus
Trine Mie Pedersen	Kåtrupvej 46	8990 Fårup
Jonna Petersen	Fabergsgade 7 2	5000 Odense
Thomas Petersen	Snogebæksvej 120	8210 Århus V.
Tine Sauerberg	Rundgården 10, st.th.	2860 Søborg
Marianne Sierbæk	Martsvænget 22	7000 Fredericia
Ingrid Stühr	Strøget 61, 1.	7430 Ikast
Charlotte Trans	Moltrupvej 42 A, vær. 8	6100 Haderslev
Heidi Tüchler	Grønjordsvej, vær.3723	2300 Kbh. S.
Christel Hougaard Andersen	Skovhøj 66	6470 Sydals
Marianne Balslev	Stærevej 36, 4.3.	2400 Kbh. NV.
Steen Borlund	Holmstruphøjvej	8210 Århus V.
Jens Kim Christiansen	Skt. Hansgade 45	5000 Odense C
Sissel Marianne Ejstrup	Møllegade 17, st.tv.	2200 Kbh. N.
Morten Lyck Hansen	Zoffmannsvej 31	4600 Køge
Janne Nytofte Hemmingsen	Kogtvedparken 44	5700 Svendborg
Nils Hoffmann	Bellisvej 11	3450 Allerød
Maria Holm	Griffenfeldts-gade 7,1.th	2200 Kbh. N.
Anders Christian Huttel	Gartnergade 7,5.	2200 Kbh. N.

Annie Lilian Jensen	Møllemarken 51	4622 Havdrup
Jannie Jensen	Hedebygade 1,2.th.	1754 Kbh. V.
Maj-Britt Madsen	Morbørhaven 19-48	2620 Albertslund
Jeanette Lerche Nielsen	Terkevej 30 A.	3660 Stenløse
Bjarne Pedersen	Nyvangsvej 28, 2.tv.	5000 Odense C.
Henrik V. Pedersen	Skytten 88	8900 Randers
Preben Philipson	Mesterstien 12,2.th.	2400 Kbh. NV.
John Walther Rasch	Krogerup Højskole	3050 Humlebæk
Hans Rasmussen	Ringbyvejen 4	3700 Rønne
Nina Reves	Strandvejen 215 C.	3140 Ålsgårde
Lenette Rask Sønderborg	Gl. Færgevej 19, st.	6700 Esbjerg
Benny Sørensen	Toften 7	8981 Spentrup
Ricky Carl Sørensen	Svalevej 42	7100 Vejle
Søren Thornberg	Nattergalevej 11, 2.th.	2400 Kbh. NV.
Sisse Østervig	Pluton vej 9	9210 Aalborg SØ.
Mette Rye Jensen (Nynne)	Spanager 10, st.tv.	2680 Solrød
Torben Allingham	Skj. Hvidsgade 7,4.tv.	1728 Kbh. V.
Vicky Boisen	Greve Strandvej 34, 9.	2670 Greve Strand
Mikie Pil Cornella Breum	Karlsundevej 21, 2.mf.	2700 Brønshøj
Peter Falt-Hansen	Hollænderdybet 32,5.tv.	2300 Kbh. S.
Marianne Guldbrandsen	Kajerødvej 111	3460 Birkerød
Britt Schak Hansen	Højdevej 40,3.tv.	2300 Kbh. S
Jimmy Hansen	Klingenberg 8,vær. 11	4200 Slagelse
Johannes Cecil Jensen	Dannevirkegade 6,2.tv.	1763 Kbh. V.
Tina Richter Jensen	Houmålvej 84 nr. 19	2300 Kbh. S
Karina Helle Johannsen	Hallandsvej 79	3140 Ålsgårde
Jacob Johansson	Asylgade 4,2.th.	1064 Kbh. K.
Tobias Krag	H. Triers Plads 7,5.tv	1631 Kbh. V.
Merete Krautwald	Frankrigsgade 50, 808	2300 Kbh. S.
Henrik Lykkeberg	Tranekærvej 58,v.45 st.	8240 Risskov
JoyAnne MacInnes	Holme Farm	Cracke Thorpe Gumbri ca 16 6 Af England
Anette Cahl Mansson	Ærtebjergvej 31	2650 Hvidovre
Camilla Mørup	Øresundsvej 118. 3.th.	2300 Kbh. S.
Linda Jull Nielsen	Fasanvej 14	7300 Jelling
Niels Chr. Nielsen	Mølletofte 22	6430 Nordborg
Holger Peter Nygaard	Johannevej 18	2920 Charl.lund
Michael Olsen	Holmeager 68	4960 Holeby
Kim Pedersen	Grønjordskollegiet 1719	2300 Kbh. S
Peder Pedersen	Tuborgvej 52	4540 Fårevjle
Søren Arildskov Rasmussen	Blågårdsgade 29 E.2.tv.	2200 Kbh. N.
Annette Rolsting	Bjerredevej 24	4682 Tureby
Ted Henrik Sandbeck	Branninggade 2, st.tv.	2100 Kbh. Ø.
Sonja Schmidt	Agerbyvej 17	6818 Årre
Bente Boye Steen	Roskildevej 185 A,2.th.	2500 Valby
Anders Bjært Sørensen	Danmarksgade 30, st.tv.	7500 Holstebro

Indholdsfortegnelse

Ulrich Horst Petersen: Kan Danmark regeres?	3
Thor West Nielsen: 90'ernes udfordringer	13
Lene Gedde: Hvorfor naturvejledning?	25
Jørn Fugl: Om at mestre en grundtvigsk kovending	29
Birgitte West Nielsen: En højskole i USA	37
Betty og Lasse Rathnov: Nyt fra Vallekilde.....	41
Lasse Rathnov: Ved Sanne Jensens bår.....	49
Kalender 1991/92	53
Ingrid Fugl: Fra elevforeningen	57
Elevforeningens regnskab	61
Praktiske meddelelser.....	62
Elevlister	67

REDAKTION:

Ingrid Fugl - Jørn Fugl - Lasse Rathnov

ILLUSTRATIONER:

Annemette Lichtenberg

FOTOS:

Svend Hansen

TRYK:

Holbæk Amts Bogtrykkeri